

Vojislav Karanović

O HITROJ MISLI I DUBOKOM ORANJU

Razmišljajući poslednjih nekoliko dana o časopisu Polja – potaknut pozivom da svojim tekstom učestvujem u obeležavanju lepog jubileja – primetio sam da mi se misli polako, donekle ćudljivo, ali uporno udaljavaju od zadate teme i da se sve više nadnose nad jednu knjigu, tačnije nad jedno mesto iz te knjige. Knjiga je Načini modernog pisanja, Dejvida Lodža. U ovoj knjizi je autor, nadovezujući se na iskustva proučavanja pesničkog jezika R. Jakobsona, i iskustva promišljanja metaforičnosti jezika I. A. Ričardsa, pokušao da odredi suštinsku razliku između stilskih figura metafore i metonimije, i da na temelju te razlike odredi dva osnovna tipa savremenog književnog pisma. Moju pažnju zaokupila je pre svega jedna rečenica. Kao primer za nastanak metafora Lodž predlaže jednu sasvim običnu rečenicu: *Brodovi su preplovili more. I dodaje: ako vođeni idejom sličnosti kretanja broda po moru i kretanja pluga po zemlji glagol preploviti zamenimo glagolom preorati, dobićemo tipičan primer prenošenja značenja, primer nastanka metafore. Dobili bismo, dakle, rečenicu: Brodovi su preorali more.*

Samo, zašto su mene od časopisa Polja asocijacije odvele do knjige Dejvida Lodža, i do rečenice: *Brodovi su preorali more?* Verovatno zbog toga što ovom metaforom prizvana sličnost između kretanja broda morem i kretanja pluga po zemlji nije jedina, nego iskršava i sličnost između mora kojim plove brodovi i obrađivanih polja, oranica. Dakle, tu je veza, zato su mi misli pohitale ovoj rečenici. Imenica polje, pored svog pretežnijeg značenja, gde ukazuje na otvoren, ravan prostor, ravnicu, zemljište koje se ne obrađuje, ima i ovo značenje: obrađen i zasejan komad zemlje, njiva, oranica. Slika mora, ravnog i bez talasa, čiju će glatku i ravnu površinu zaorati brod, može se dovesti u vezu sa oba ova značenja imenice polje. Polja označavaju širok i otvoren prostor, kao i onaj prostor koji čovek svojim delovanjem može da učini plodnim.

Ali, da li su me do ove rečenice dovele samo asocijacije koje povezuju more i brazde talasa što ostaju iza brodova, i polja, otvorene površine zemnog tla, kojima čovek plovi, često doživljavajući brodolom, sa kojih se podižu talasi plodnosti? Moguće, jer sam Polja uvek doživljavao kao časopis koji je otvoren za saradnju i spreman da oko sebe okupi ono što je najbolje, najplodnije u našoj kulturi. Nekada su ta nastojanja ostvarivana sa većim, nekada sa manjim uspehom, ali plovidba je svejedno trajala. Jako je dobro što put nije prekinut, i što traje evo već pola veka. Može se slobodno reći da je ovaj časopis duboko zaorao tle književnosti, tle sačinjeno i od vode i od zemlje, i od plamenova mašte, i od našeg daha. Tle duha. Ako se pogleda spisak saradnika, pisaca koji su saradivali sa časopisom, i na taj način gradili njegov lik, videće se zašto je trag iza ovog časopisa jasan i dubok.

Možda je sam naslov, Načini modernog pisanja, u svest dozvao knjigu Dejvida Lodža. Jer časopis Polja, ono po čemu je bio prepoznatljiv, bilo je upravo to: negovanje i podsticanje književnog stvaranja sklonog eksperimentu, osvajanje novih prostora i dovođenje u pitanje neplodnih, tradicijom okamenjenih estetskih vrednosti. Polja su tokom svog postojanja insistirala upravo na takvim oblicima književnog stvaranja, na oblicima modernog pisanja. I kada je u pitanju beletristika, i kada su u pitanju teorijske studije, i razmišljanja o literaturi. Ako se ne varam, i tekstove D. Lodža, kao i tekstove R. Jakobsona, I. A. Ričardsa, N. Fraja i mnogih drugih, čitali smo između ostalog i u Poljima.

A možda sam se pomenutoj knjizi vratio sa izvesnim predumišljajem, poslužio se njome za potrebe ovog teksta – pisci, često se čuje, vole da izmišljaju i "lažu". Možda sam tako želeo da ukažem na to da su otvorenost, širina, spremnost da se hrabro zaore tle i poseje klica novih literarnih vrednosti uslov duhovne plodnosti, a da su sve to kvaliteti časopisa čiji pedeseti rođendan treba sve nas da raduje.

Bilo kako bilo, u sredini koja nije sklona negovanju jakih i živih institucija, koja nema svest o značaju simbola trajnosti, a u zemlji u kojoj onaj koji duže spava ima velike šanse da zanoći u jednoj a osvane u drugoj državi, državi preko čije teritorije duvaju snažni vetrovi istorije, povijajući njene granice kao grane vrbe, žalosne vrbe, u takvom ambijentu pola ljudskog veka dug život jedne vredne i značajne kulturne institucije ima svoju težinu. Šta drugo reći? Osim da časopisu poželimo da i dalje živi, da nastavi da oko sebe okuplja one koji hitro misle, one koji umeju da maštaju i imaju potrebu za svetom mašte, sve one koji su otvorenog duha i kreativni. Samo tako iza ovog literarnog glasila ostaće dubok trag, brazda. U vremenu, u vodi, u zemlji, u svesti čitalaca, ko zna gde. Negde sigurno. Jer sve, čitavo naše postojanje jeste tek jedna metafora.